

Bartłomiej Sury

Uniwersytet Jagielloński

Instytut Europeistyki

Znak Dziedzictwa Europejskiego jako narzędzie konstruowania dziedzictwa

Abstract: This essay illustrates not only an initiative of yielding The European Heritage Label, but also the significance of that enterprise for the objects placed in the territory of Central-Eastern Europe. The cultural European Union project described in the article shows ambitious efforts of that institution in conscious creation of the own heritage. One of the aims of yielding The European Heritage Label is enforcement of affiliation with European Union among European citizens especially young people. In this context the important issue is the question of effectiveness of this enterprise.

Key words: heritage, European Union, European Heritage Label, construction, identity

Wprowadzenie

Celem niniejszej pracy jest zilustrowanie inicjatywy nadawania Znak Dziedzictwa Europejskiego. Postaram się przedstawić znaczenie tego aktu dla obiektów znajdujących się na terytorium państw Europy Środkowo-Wschodniej. Sądzę, że inicjatywa Unii Europejskiej dobrze ukazuje ambicję tej instytucji do świadomego konstruowania własnego dziedzictwa. Już same dokumenty stanowiące podstawę prawną omawianej inicjatywy w dużej mierze obrazują specyfikę tego przedsięwzięcia.

Zestawię listę obiektów wyróżnionych Znakiem Dziedzictwa Europejskiego, a znajdujących się na terenie państw Europy Środkowo-Wschodniej. Warto zasta-

nowić się nad interpretacją wyboru tych, a nie innych obiektów. Znak nadano czterem polskim obiektom, wyselekcjonowanym spośród ogromnego zestawu polskich zabytków.

Na koniec postaram się przedstawić dwie odmienne perspektywy związane z prezentowanym tematem:

- Co inicjatywa Znak Dziedzictwa Europejskiego oznacza dla Unii Europejskiej jako instytucji?
- Co nadanie tej specyficznej etykiety oznacza dla wyróżnionych obiektów?

Pytania te można właściwie potraktować jako pytania o różne poziomy dziedzictwa.

W ostatnich latach nastąpił wzrost zainteresowania dziedzictwem, co wpłynęło, paradoksalnie, na nasilenie trudności w definiowaniu tego pojęcia.

Międzynarodowej dyskusji nad fenomenem dziedzictwa i jego ochroną towarzyszy spektakularny rozwój teorii dziedzictwa. W języku angielskim pojawił się już termin *heritology* na określenie dyscypliny, która integruje tak różne dziedziny wiedzy jak nauki humanistyczne z jednej strony, z drugiej zaś ekonomia i teoria zarządzania, prawo i planowanie przestrzenne¹.

Dziedzictwo rozumiem jako proces²:

Dziedzictwem jest wszystko to, co współcześni wybierają z przeszłości, jaką sami wykreowali na użytek czasów obecnych lub w celu przekazania potomnym³.

Taką definicję zaproponował Gregory J. Ashworth w pracy *Sfragmentaryzowane dziedzictwo: sfragmentaryzowany instrument sfragmentaryzowanej polityki*⁴. Być może oddaje ona pewien typ podejścia do dziedzictwa – jako sfery dynamicznej, jako narzędzia konstruowania wspólnoty (zarówno narodowej, jak i ponadnarodowej). Dziedzictwo jest zatem pewną społeczną kategorią przeżywania przeszłości, która ma istotne znaczenie dla teraźniejszości i przyszłości. Pozwala wspólnotom na definiowanie samych siebie. Dzisiaj Europa jest właśnie tego typu wspólnotą. Konstruuje sama siebie. Proces ten dobrze ilustruje tytuł książki Piotra Mazurkiewicza *Europeizacja Europy*⁵.

Europa jest w trakcie poszukiwania nowej formuły przeżywania przeszłości. W globalizującym się świecie dziedzictwo straciło swój charakter wyłącznie *sacrum*, stając się jednocześnie pewnego rodzaju towarem. W wymiarze ekono-

¹ J. Purchla: *Wstęp*. W: *Dziedzictwo kulturowe w XXI wieku. Szanse i wyzwania*. Red. M.A. Murzyn, J. Purchla. Kraków 2007, s. 11.

² Zob. G.J. Ashworth: *Sfragmentaryzowane dziedzictwo: sfragmentaryzowany instrument sfragmentaryzowanej polityki*. W: *Dziedzictwo kulturowe w XXI wieku...*, s. 32.

³ Ibidem, s. 32.

⁴ Zob. Ibidem, s. 29–42.

⁵ Zob. P. Mazurkiewicz: *Europeizacja Europy. Tożsamość kulturowa Europy w kontekście procesów integracji*. Warszawa 2001.

micznym społeczności mogą „sprzedawać” swoje dziedzictwo. Dziedzictwo – będące formą uobecniania przeszłości, zbiorem obrazów opowiadających przeszłość – wiąże się z wyborem, ponieważ w tym procesie konieczna jest pewna selekcja.

Na potrzeby tych rozważań pojęcie Europy Środkowo-Wschodniej ograniczę do państw, które leżą w tej części Europy, a jednocześnie są członkami Unii Europejskiej. Znak Dziedzictwa Europejskiego jest bowiem przyznawany obiektom znajdującym się na terenie Unii⁶. Tym znakiem zostały uhonorowane obiekty zlokalizowane w dziewięciu państwach: Bułgaria, Czechy, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia oraz Węgry. W tej grupie zabrakło tylko Estonii⁷.

Oczywiście, dziedzictwo w Europie Środkowo-Wschodniej nie oznacza tego samego, co dziedzictwo Europy Środkowo-Wschodniej. Dziedzictwo stanowi jednak ważny element procesu integracji europejskiej. Elie Barnavi i Krzysztof Pomian w swojej książce *Rewolucja Europejska 1945–2007* oświadczyli:

Europę rozumiemy jako spójną całość: zjednoczoną mimo wewnętrznych podziałów cywilizację, która dziedziczy wspólną w dużej mierze przeszłość⁸.

Te słowa doskonale pasują do inicjatywy Znak Dziedzictwa Europejskiego – dziedzictwo traktowane jest nieco instrumentalnie, jako narzędzie służące do zjednoczenia Europy. Autorzy dalej dodają: „Z pewnością Europa to pewna propozycja ideologiczna”⁹. Propozycja ideologiczna potrzebuje pewnego rodzaju uzasadnienia – być może wspólne dziedzictwo jest właśnie tego rodzaju uzasadnieniem.

Instytucjonalne i prawne aspekty ustanowienia Znaku Dziedzictwa Europejskiego

Znak Dziedzictwa Europejskiego (*European Heritage Label*) został ustanowiony przez Unię Europejską decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 roku. Na stronie Narodowego Instytutu Dziedzictwa można przeczytać, że powstał „w wyniku inicjatywy między-

⁶ Wyjątkiem jest Szwajcaria.

⁷ Dnia 19 marca 2013 roku na stronie Komisji Europejskiej pojawiła się informacja, że Estonia wstępnie wytypowała jeden obiekt. Por. http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/label/european-heritage-label_en.htm [data dostępu: 12 V 2013].

⁸ E. B a r n a v i, K. P o m i a n: *Rewolucja Europejska 1945–2007*. Warszawa 2011, s. 9.

⁹ Ibidem, s. 9.

rządowej kilku państw europejskich”¹⁰. Zgodnie z treścią decyzji Parlamentu Europejskiego

Dnia 28 kwietnia 2006 r. uruchomiono w Grenadzie (Hiszpania) międzynarodową inicjatywę na rzecz Znak Dziedzictwa Europejskiego (zwaną dalej „inicjatywą międzyrządową”)¹¹.

Już we wstępie tego aktu prawnego można przeczytać:

Aby obywatele w pełni popierali integrację europejską, należy położyć większy nacisk na wspólne wartości, historię i kulturę, będące kluczowymi elementami uczestnictwa w społeczeństwie zbudowanym w oparciu o wolność, demokrację i szacunek dla praw człowieka, różnorodność kulturową i językową, tolerancję i solidarność¹².

Historia i kultura są zatem instrumentem pogłębiania integracji europejskiej. Założeniem twórców Znak Dziedzictwa Europejskiego nie jest przede wszystkim pomoc w konserwacji wymienionych zabytków:

Główny nacisk działania należy położyć nie na konserwację obiektów, która powinna być zagwarantowana przez istniejące systemy ochrony, ale na promowanie obiektów i dostęp do nich oraz na jakość udzielanych informacji i proponowanych działań¹³.

Artykuł 3. określa dwa cele ogólne „działania” (w ten sposób nazywana jest w dokumencie cała inicjatywa), jakim jest Znak Dziedzictwa Europejskiego:

wzmocnienie u obywateli europejskich, w szczególności u młodych ludzi, poczucia przynależności do Unii, opartego na wspólnych wartościach oraz elementach europejskiej historii i dziedzictwa kulturowego, a także na uznaniu walorów różnorodności krajowej i regionalnej¹⁴ oraz „pogłębienie dialogu międzykulturowego”¹⁵.

Do osiągnięcia celów ogólnych służą cele pośrednie:

podkreślenie symbolicznej wartości obiektów, które odegrały znaczącą rolę w historii i kulturze Europy lub budowaniu Unii, i nadanie im odpowiedniej rangi¹⁶;

poprawa rozumienia przez obywateli europejskich historii Europy i procesu budowania Unii, a także ich wspólnego, a jednocześnie różnorodnego dziedzictwa kulturowego, szczególnie w powiąza-

¹⁰ <http://www.nid.pl/idm,100,idn,1921,znak-dziedzictwa-europejskiego.html> [data dostępu: 12 V 2013].

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32011D1194:PL:NOT> [data dostępu: 12 V 2013].

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

niu z wartościami demokratycznymi i prawami człowieka, które leżą u podstaw integracji europejskiej¹⁷.

Autorzy decyzji kilkakrotnie podkreślali, że inicjatywę kierują przede wszystkim do ludzi młodych. Zamierzeniem jest edukacja polegająca na przekazywaniu takiej interpretacji historii, która ukazuje głównie wartość i potrzebę integracji europejskiej.

Istotne są kryteria, które decydują o przyznaniu znaku. Obiektybrane pod uwagę muszą mieć „wartość europejskiego symbolu”¹⁸ oraz odgrywać „znaczącą rolę w historii i kulturze Europy lub budowaniu Unii”¹⁹. W praktyce oznacza to ponadgraniczny lub ogólnoeuropejski charakter, istotną rolę w historii Europy i integracji europejskiej, powiązania z kluczowymi dla Europy wydarzeniami, osobistościami lub ruchami, rolę w rozwijaniu oraz propagowaniu wspólnych wartości, leżących u podstaw integracji europejskiej²⁰.

Kategoria miejsc, które kwalifikują się do wyróżnienia Znakiem Dziedzictwa Europejskiego, jest bardzo szeroka.

Do przyznania znaku kwalifikują się zabytki, miejsca naturalne, obiekty podwodne, archeologiczne, przemysłowe lub miejskie, krajobrazy kulturowe, miejsca pamięci, dobra i obiekty kultury i dziedzictwo niematerialne związane z danym miejscem, w tym dziedzictwo współczesne²¹.

W decyzji Parlamentu Europejskiego (artykuł 2.) wyraźnie zaznaczono możliwość przyznania Znaku Dziedzictwa Europejskiego „obiektom międzynarodowym”. Nazwa ta oznacza:

kilka obiektów usytuowanych w różnych państwach członkowskich, które łączy jeden konkretny temat, co pozwala na złożenie wspólnego wniosku²²

jeden obiekt usytuowany na terytorium co najmniej dwóch państw członkowskich²³.

„Obiekt międzynarodowy” zapewne najlepiej oddaje charakter całej inicjatywy, mającej przedstawiać wspólną, ponadnarodową historię Europy.

Jeżeli obiekt międzynarodowy spełnia wszystkie kryteria wyboru, jest on traktowany priorytetowo podczas dokonywania selekcji²⁴.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

²¹ http://europa.eu/legislation_summaries/culture/cu0009_pl.htm [data dostępu: 12 V 2013].

²² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32011D1194:PL:NOT> [data dostępu: 12 V 2013].

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem.

Wyróżnione obiekty powinny tworzyć pewnego rodzaju sieć powiązań. Do obowiązków administratorów potencjalnych obiektów należy

udział w działaniach sieci obiektów opatrzonych znakiem w celu wymiany doświadczeń i inicjowania wspólnych przedsięwzięć²⁵.

Wskazane miejsca powinny zatem działać w pewnej harmonii, tworząc spójny, całościowy obraz dziedzictwa europejskiego.

Jednym z elementów prac przewidzianych w ramach działań na rzecz obiektów kandydujących jest „rozwijanie spójnej i kompleksowej strategii komunikacyjnej podkreślającej europejski wymiar obiektu”²⁶. Wybrany obiekt powinien zatem funkcjonować w przestrzeni społecznej jako element dziedzictwa europejskiego, nie musi to jednak oznaczać utraty charakteru lokalnego.

Wstępna selekcja obiektów odbywa się na szczeblu krajowym. Państwa członkowskie ustanawiają własne procedury wyboru²⁷.

Za ostateczny wybór obiektów, którym przyznany zostanie znak, odpowiada Komisja, a wyboru dokonuje panel europejski²⁸.

Decyduje zatem europejska grupa niezależnych ekspertów. Wybrane obiekty są regularnie monitorowane (artykuł 15.)²⁹. Istnieje potencjalna możliwość odebrania nadanego tytułu, jeśli obiekt przestanie spełniać wymienione w dokumencie kryteria.

Obiekty państw Europy Środkowo-Wschodniej wyróżnione Znakiem Dziedzictwa Europejskiego

Do tej pory Znak Dziedzictwa Europejskiego został przyznany 68 miejscom w 19 państwach europejskich³⁰, w tym 34 obiektom znajdującym się na terenie 9 państw Europy Środkowo-Wschodniej³¹. Oznacza to, że połowa spośród wszystkich wyróżnionych obiektów zlokalizowana jest w Europie Środkowo-Wschodniej.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ <http://www.nid.pl/idm,100,idn,1921,znak-dziedzictwa-europejskiego.html> [data dostępu: 12 V 2013].

Państwo	Obiekty wyróżnione Znakiem Dziedzictwa Europejskiego
Bułgaria	<ul style="list-style-type: none"> • Rezerwat archeologiczny Debelt (rzymska osada Deultum) • Pomnik upamiętniający Wasyla Lewskiego • Historyczne centrum miasta Ruse • Centrum Muzyczne im. Borisa Christoffa (Sofia)
Czechy	<ul style="list-style-type: none"> • Muzeum Antonina Dvořaka (Vysoká u Příbrami) • Pałac Kynžvart (Lázně Kynžvart) • Dzielnic przemysłowa Vítkovice (Ostrawa) • Zlin, miasto Tomasza Baty
Litwa	<ul style="list-style-type: none"> • Architektura międzywojenna w Kownie • Dzieła Mikołaja Konstantego Czurlanisa (Kowno) • Drewniane obiekty sakralne i Góra Krzyży na Żmudzi • Muzeum Ofiar Ludobójstwa w Wilnie
Łotwa	<ul style="list-style-type: none"> • Miasto Goldynga (lot. <i>Kuldīga</i>) • Historyczne centrum Rygi • Pałac Rundāle
Polska	<ul style="list-style-type: none"> • Bazylika Archikatedralna Świętego Stanisława i Świętego Wacława w Krakowie • Stocznia Gdańska • Wzgórze Lecha w Gnieźnie • Miasto Lublin
Rumunia	<ul style="list-style-type: none"> • Ateneum Rumuńskie w Bukareszcie • Pałac Cantacuzino w Bukareszcie • Starożytne wykopaliska w miejscowości Istria • Park Brâncușești w Târgu Jiu
Słowacja	<ul style="list-style-type: none"> • Grobowiec Milana Rastislava Štefánika na Bradle i jego dom rodzinny w miejscowości Košariská • Zamek Czerwony Kamień (Častá) • Architektura przedromańska na Słowacji – kościół św. Małgorzaty (Kopčany) oraz kościół św. Grzegorza (Ladice) • Mennica w Kremnicy
Słowenia	<ul style="list-style-type: none"> • Szpital dla partyzantów im. Franji Bojc-Bidovec (Dolenji Novaki) • Kościół Ducha Świętego (Javorca) • Ogród Wszystkich Świętych na cmentarzu Žale (Lublana)
Węgry	<ul style="list-style-type: none"> • Liceum Kalwińskie i Wielki Kościół Ewangelicki w Debreczynie • Zamek Królewski (Ostrzyhom) • Zamek w Szigetvár • Pałac królewski w Wyszehradzie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentu *European Heritage Label Sites*

³¹ Tworząc zestawienie wyróżnionych obiektów, korzystałem przede wszystkim z dokumentu *European Heritage Label Sites*, który został opublikowany w maju 2011 roku przez Ministerstwo Kultury i Komunikacji Republiki Francuskiej. Dostępny jest na stronie internetowej <http://www.culture.gouv.fr> [data dostępu: 12 V 2013] oraz na stronie Komisji Europejskiej http://ec.europa.eu/polska/news/archives/2010/100309_sign_pl.htm [data dostępu: 12 V 2013].

Tworzenie nowego poziomu dziedzictwa

Wybór wymienionych obiektów może być dla niektórych pewnym zaskoczeniem. Wytypowane miejsca niekoniecznie muszą zajmować szczególne miejsce na liście najslawniejszych zabytków Europy. Niektóre z nich mogą okazać się zupełnie nieznanymi osobom, które nie pochodzą z państwa, na terenie którego się znajdują. Wiek obiektów nie ma zasadniczego znaczenia. W związku z tym dziedzictwem europejskim jest m.in. Stocznia Gdańska.

Chociaż Znak Dziedzictwa Europejskiego związany jest z historią Europy, nie należy zapominać, że funkcjonuje jako inicjatywa Unii Europejskiej. Z formalnego punktu widzenia historia tej specyficznej organizacji rozpoczyna się w 1993 roku³². Można jednak przyjąć, że działania, których efektem było – na poziomie instytucjonalnym – powstanie Unii Europejskiej, rozpoczęły się 9 maja 1950 roku, kiedy Robert Schuman wraz z Jeanem Monnetem ogłosili plan powołania Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali. Niezależnie od kwestii przyjętych dat, historia integracji europejskiej ma ponad pół wieku, co jest jedynie niewielkim wycinkiem historii Starego Kontynentu. Gerard Delanty napisał, że „idea Europy jest zasadniczo ideą kulturową”³³. Twórcy jej politycznego i instytucjonalnego charakteru muszą stale brać pod uwagę niezwykle ważny czynnik jednoczący obywateli, jakim jest wspólna tożsamość. Wydaje się, że Znak Dziedzictwa Europejskiego stanowi narzędzie, które tworzy nowy poziom dziedzictwa, w pewnym sensie legitymizuje przemiany polityczne. Wybór obiektów pokazuje tendencję do uwypuklenia konkretnej wizji historii – silnie zaznaczone są przede wszystkim jej pozytywne, związane z procesem integracji, aspekty. Widać to wyraźnie na przykładzie polskich obiektów. Na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego można przeczytać opisy wytypowanych miejsc:

Wzgórze Lecha w Gnieźnie – zwane Wzgórzem Królewskim. Symboliczne miejsce tworzenia się zjednoczonej Europy, której idea przyświecała zjazdowi gnieźnieńskiemu monarchów europejskich w r. 1000 n.e., z udziałem Cesarza Ottona III;

Kościół Katedralny p.w. śś. Stanisława Biskupa i Wacława na Wzgórzu Wawelskim w Krakowie – cenny zabytek sztuki. Dokumentuje ponad tysiącletnie związki Polski z kulturą europejską, w jej chrześcijańskim, duchowym, historycznym, artystycznym i politycznym wymiarze;

Lublin – Kościół p.w. Św. Stanisława wraz z Klasztorem Dominikanów, Kościół św. Trójcy, pomnik Unii Lubelskiej – Miasto Lublin jest symbolem europejskich idei integracyjnych, ponadnarodowego dziedzictwa demokracji i tolerancji oraz dialogu kultur między Wschodem i Zachodem. W 1569 roku w Lublinie podpisana została Unia polsko-litewska, w wyniku której powstał dość jednolity wielonarodowy organizm państwowy, swoją rozległością w Europie ustępujący jedynie ówczesnej Rosji;

³² Unia Europejska – jako organizacja *sui generis* – została powołana na mocy traktatu o Unii Europejskiej (potocznie zwanym traktatem z Maastricht), który wszedł w życie 1 listopada 1993 roku.

³³ G. D e l a n t y: *Odkrywanie Europy. Idea, tożsamość, rzeczywistość*. Warszawa–Kraków 1999, s. 208.

Stocznia Gdańska – obiekty związane z powstaniem „Solidarności” tj. budynek „Sali BHP”, Brama nr 2 i Plac Solidarności z Pomnikiem Poległych Stoczniovców wraz z murem i tablicami inskrypcyjnymi. Stocznia Gdańska jest żywym dowodem jednoczenia się Europy w imię poszanowania praw człowieka, wspólnej walki o wolność i demokrację³⁴.

Dla obiektów, które do tej pory odgrywały swoją rolę jako element dziedzictwa na poziomie lokalnym, przyznanie Znak Dziedzictwa Europejskiego może oznaczać nadanie im nowego znaczenia na poziomie europejskim. Nie wiadomo jednak, czy taka zmiana utrwali się w świadomości społeczeństwa.

Po rozszerzeniu Unii Europejskiej nowe kraje członkowskie mogą zapomnieć o środkowoeuropejskim wymiarze swej historii i stwierdzić, że dywagacje na temat wspólnych losów łączących je w były blok wschodni były jedynie krokiem koniecznym na drodze ku członkostwu w Unii. Lecz UE jako byt polityczny nie jest wszechwładna. Są nadal kraje pozostawione poza jej granicami, które miały bliskie więzy kulturowe z państwami do niej przyjętymi. Nawet jeśli jako struktura polityczna odwołuje się do kultury, by wzmocnić swą wewnętrzną spójność i w dobie narastającego euro sceptycyzmu nadać jej „duszę”³⁵.

Innym potencjalnym efektem, który może dotyczyć miejsc wyróżnionych Znakiem Dziedzictwa Europejskiego, jest podniesienie ich znaczenia jako obiektów turystycznych. Niektóre z miejsc prawdopodobnie nie są znane na szerszą skalę poza kontekstem lokalnym lub narodowym.

Obiekty są wybierane przede wszystkim na podstawie ich wartości symbolicznej dla Europy, a nie walorów estetycznych, czy architektonicznych³⁶.

Nadanie Znak Dziedzictwa Europejskiego wiąże się z pewnymi działaniami informacyjnymi i promocyjnymi, dzięki którym obywatele Unii usłyszą, być może po raz pierwszy, o niektórych z prezentowanych dóbr kultury. Może być to przykład traktowania dziedzictwa jako towaru „sprzedawanego” mieszkańcom globalizującego się świata. Obecnie jednak nie sposób ocenić skuteczności tego przedsięwzięcia, ale być może za kilkadziesiąt lub kilkaset lat miejsca posiadające Znak Dziedzictwa Europejskiego będą funkcjonować przede wszystkim jako element dziedzictwa integrującej się Europy. Wiele zależy od polityki informacyjnej Unii Europejskiej oraz skali zaangażowania w dotowanie tego przedsięwzięcia. Jeśli takie działania zostaną podjęte, będzie można mówić o próbie konstruowania dziedzictwa na poziomie wspólnoty europejskiej. Wytypowane obiekty z lokalnych lub narodowych być może przekształcą się przede wszystkim w miejsca „europejskie”.

³⁴ <http://www.mkidn.gov.pl/np/pages/strona-glowna/kultura-i-dziedzictwo/znak-dziedzictwa-europejskiego/historia.php?searchresult=1&sstring=kultura> [data dostępu: 12 V 2013].

³⁵ P. E r d ō s i: *Ku Wyspom Dziedzictwa na Morzu Srodkowoeuropejskim*. W: *Dziedzictwo kulturowe w XXI wieku...*, s. 88.

³⁶ <http://www.mkidn.gov.pl/np/pages/strona-glowna/kultura-i-dziedzictwo/znak-dziedzictwa-europejskiego/historia.php?searchresult=1&sstring=kultura> [data dostępu: 12 V 2013].